

important to explore the philosophical search of the Russian mind. Russian thought XIX - early XX centuries is a spiritual renaissance, promotes wealth attached to the spiritual life of mankind. So, the end of XIX - early XX centuries is for Russia, especially, the time of significant global changes which affected virtually all spheres of human activity. Starting with changes in the political and state system of Russia, then in science, philosophy, religion, and ending with the changes in the cultural, moral and existential outlook of the person.

The purpose of this study is to analyze the phenomenon of suicide as a reflection of the spiritual atmosphere that prevailed in Russia in XIX - first half of the XX century. This goal is achieved by solving the following tasks:

- 1) analyzing the spiritual renaissance of Russian philosophical thought XIX - early XX centuries .;
- 2) the phenomenon of suicide is considered as dangerous and destructive social phenomenon for Russia of the XIX century ;
- 3) disclose the essence of metaphorical discourse phenomenon of suicide in the spiritual atmosphere of the XIX century Russia (I. Paperno);
- 4) clarify the meaning of « suicide epidemic »;
- 5) The features of the phenomenon of suicide among the Russian intelligentsia.

Thus, it should be noted that the spiritual shifts and changes that took place in Russia a designated time period, provoked a sharp, suicidal situation in society, drawing attention to the study of the phenomenon thinkers suicide. Train of transformations that Russia experienced XIX and the first half of the XX century, moving to a new and better life, accompanied by side effects such as social disintegration of society, fainting and loss of moral ideals, faith and spiritual foundations, mass suicide, hostility, which was embodied in the killings (crime, revolutions, wars) and suicide. Such processes could not remain indifferent in thinking minds of Russia, and therefore, the focus of their attention is the problem of the spiritual essence of human morality, faith, belief, death and immortality, freedom and responsibility, the meaning of life and others. In general, a period that covers the XIX - first half of the XX century, can be defined as an attraction to the light of the progress of world civilization, in connection with which it should be noted, and keen awareness of callousness, voids generated by the results of progress. Also this period was riddled with the desire for freedom and social truth that determined the motives of Russian philosophical thought - religious, moral, social.

Key words: people, society, life, destruction, suicide, transformation, spirituality.

Надійшла до редколегії: 15.03.2014

УДК 323.13

І. М. Грабовська

Київський національний університет імені Т. Шевченка

Т. М. Талько

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ РУХ У КАНАДІ - ПРИКЛАД КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА ЗА МЕЖАМИ БАТЬКІВЩИНИ

Проаналізовано діяльність неурядових жіночих організацій Канади за сім десятиліть їх історії на канадській землі. Досвід вказаних громадських об'єднань оцінюється як корисний для вивчення та застосування у процесі становлення та функціонування громадянського суспільства в сучасній Україні. Зазначено, що сьогодні громадянське суспільство перетворюється на впливовий чинник життя країни, від існування та функціонування якого залежать перспективи її державності та цивілізаційної належності

Ключові слова: жіночий рух, неурядові жіночі організації, громадянське суспільство, цивілізаційний вибір.

Розвиток громадянського суспільства в Україні, механізми його формування та функціонування чи не найактуальніша проблема подальшого існування української державності. Проблема цивілізаційного вибору країни, її виживання на сучасному складному кризовому етапі існування сьогодні без перебільшення залежить від досягнення компромісу між трьома основними діючими силами: влади, опозиції та громадянського суспільства.

Новим потужним політичним чинником у житті сучасної України стало саме громадянське суспільство, яке заявило про себе і власні права на вирішення долі української держави та її громадян. Відбувається процес переходу від

постколоніального стану соціуму з його геополітичною, геокультурною, зрештою, цивілізаційною невизначеністю до нової якості соціуму. Поки що остаточного прогнозу щодо майбутнього України чи то в Євросоюзі, чи в Митному союзі ніхто дати не зможе. Але, очевидно, що вирішити це питання без врахування думки громадянського суспільства країни вже не вдасться. Тому будь-який досвід його формування та функціонування для України важливий. Не в останню чергу це стосується діяльності громадських організацій української діаспори, зокрема канадської.

У сучасній Україні активно заявляють про себе жіночі громадські об'єднання. Не зайвим видається ознайомлення з діяльністю НЖО Канади, де ці організації мали і мають вагомий вплив на життя представників української діаспори, активно сприяючи збереженню української ідентичності, та відомі більш широкому загальному населенню Канади саме завдяки своїй діяльності. Можна стверджувати, що серед громадських організацій, діяльність яких є вагомим внеском у формування позитивного іміджу українства у світі, на безумовну увагу заслуговує діяльність жіночих організацій Канади, об'єднаних під проводом Комітету українок Канади. Активність українських жінок на канадській землі, їх свідомо громадянська позиція та відданість українській справі дозволяє кваліфікувати діяльність цих жіночих громадських організацій як жіночий рух.

Цей рух має свою специфіку, ідейне підґрунтя та реальні результати. З повним правом можна застосувати до визначення його особливостей характеристику, надану М. Богачевською-Хомяк, відомою діаспорною дослідницею української історії. Вона зазначала, що українські громадські організації зарубіжжя першої половини ХХ ст. не висували як самостійне та провідне гасло емансипації жіноцтва. Їх діяльність розвивалась у руслі боротьби за українську національну справу та виживання українців у тяжких умовах еміграції. Це стосується як українського жіночого руху в Західній Європі, так і на американському континенті.

Комітет українок Канади, який спочатку мав назву Ж-КУК (Жіночий комітет українців Канади) розпочав свою діяльність у 1944 р. з благодійницької діяльності на користь поранених та постраждалих у Другій світовій війні, серед яких були і українці, які втікали від радянської влади. «На еміграції в Канаді знайшлося і українське жіноцтво, яке також відчуло потребу організуватись. В початках формувались жіночі товариства при церквах» [5, с. 9]

До виникнення Комітету українок Канади у 1944 р. товариства українських жінок у Вінніпезі були об'єднані в Українську жіночу Раду. Першою головою цієї організації була Ганна Мандрика.

Спочатку, об'єднавши всі громадські жіночі організації на канадській землі, Жіночий комітет українок Канади існував як відділення загальноукраїнського еміграційного громадського об'єднання – Комітету українців Канади і не заявляв своїх окремих завдань, окрім акцентування уваги на консолідації саме активної частини українського діаспорного жіноцтва довкола спільної для всіх емігрантів українського походження української національно-визвольної справи.

Самі жінки-українки Канади, які брали активну участь у роботі КУК, так пізніше визначали сутність своєї організації: «Комітет Українок Канади це федерація жіночих організацій, яка незалежно від релігійного й політичного переконання гуртує жінок, яким на серці лежить доля нашого народу» [5, с. 5].

Завдання та мета, які ставив перед собою Комітет українок Канади, полягали в такому: солідаризація зусилля жіноцтва Канади українського походження довкола української справи; ознайомлення співгромадян з життям та проблемами українського народу, формування прихильності до справи українського національного звільнення; координація праці українських жіночих організацій у суспільно-громадській і культурно-освітній ділянках; співпраця із Комітетом українців Канади та координація спільних дій [Там же, с. 10]. Солідаризація зусилля українок на чужині дозволяє стверджувати, що вони виступали як суспільно будуюча сила на теренах Канади, зусилля якої було спрямоване на досягнення суттєвих цілей. Услід за В.-Ю. Данилівим під суттєвими цілями суспільства

«...ми розуміємо ті моменти, які гарантують його існування і розвиток, чого можна досягнути лише шляхом солідарної взаємодії, що ґрунтується на ідеї справедливості» [4, с. 93].

Потреба в консолідації українців на еміграції породжувала різні форми громадських об'єднань. «В листопаді 1940 р. наступила консолідація національно свідомих канадських українців у формі Комітету Українців Канади (переіменованого в 1989 р. на Конгрес Українців Канади). Цей Комітет став репрезентантом більшості українських громадських об'єднань в Канаді (крім комуністичних) і заявив право виступати і бути речником від імені усіх канадських українців» [2, с. 115].

За сімдесятилітню історію існування (у 2014 р. виповнюється 70 р. від дня заснування першої НЖО Канади) жіночих громадських організацій українок Канади вони змогли зробити чимало корисних справ у різних ділянках суспільно-культурного життя української діаспори та більш широко у межах місць розселення. Варто зауважити, що «...великі парості культури ...створяться солідарно культурним колом. Вони стають також власністю того кола. Як за кожен власність, так і за приналежність до сфери культури, вона збуджує гордість за її посідання, усвідомлюючи водночас свою приналежність до цієї культурної спільноти» [4, с. 96].

Мова йде не лише про конкретні благодійні заходи, спрямовані на матеріальну та моральну підтримку співвітчизників, які опинились у Канаді, але і про культурні заходи, що дозволяли не лише зберігати українські традиції та передавати молодим поколінням вже народжених на чужій землі знання та любов до української мови, історії, культури, досвід, шану до видатних українців та любов до далекої батьківської землі, але й вести пропаганду українських надбань серед канадського населення. У цьому плані проводились виставки та імпрези українського писанкарства, вишивки, національної кухні. Ось один із цікавих прикладів діяльності Манітобської жіночої Ради, яка в 1967 р. влаштувала виставку «Скарби різних країн». Серед інших експонатів, представлених на виставці українцями, було й покривало на чашу, ткане золотом та сріблом власноручно матір'ю гетьмана Івана Мазепи.

Єднання, солідаризація та спільна праця вели до утворення духовної єдності українок на чужій землі. Адже «...розуміння й усвідомлення приналежності веде індивідів до духовного союзу, вже завдяки природі речей, не лише через саме відчуття, а також і через думання в одному напрямку до однакових цілей. Ця солідарна діяльність багатьох членів суспільства приводить до великих вчинків. Ці вчинки мають, знову ж таки, надзвичайно велике значення в соціальному житті. Вони пробуджують гордість наступних генерацій за своїх предків, що знову ж таки підтверджує солідарність. Таким чином були створені великі культурні цінності» [4, с. 93-94].

Заслугове на увагу й діяльність Союзу українок Канади в напрямку підтримки українознавчої освіти. Українське канадське «зороване жіноцтво бере участь в змаганні за здобуття і признання української мови і літератури в публичних школах Канади – в цій цілі висилаємо меморіали та взагалі піддержуємо всякі проекти українознавчої освіти» [5, с. 16].

Прикметною ознакою діяльності громадських жіночих спілок Канади є і те, що вони шукали і шукають нових організаційних форм. Так, у межах більш широких об'єднань, таких, наприклад, як Союз українок Канади, створюються відділи, названі на честь видатних діячок українського жіночого руху. Зокрема, відділ Союзу українок Канади імені Людмили Старицької-Черняхівської сформувався у 1985 р. Першою головою його була Розалія Генсіровська [8].

Безумовно позитивним моментом громадської діяльності українців Канади є і те, що вони намагаються не лише фіксувати, але й аналізувати історичний досвід, набутий власними організаціями, видаючи відповідні різноформатні розвідки: від статей до об'ємних наукових, науково-популярних та популярних праць. Прикладом такого видання, де вміщено і сторінки з історії становлення

та діяльності жіночих організацій Канади, може служити «Пропамятна книга українського народного дому в Вінніпегу», видана заходами і коштом Українського народного Дому у Вінніпезі у 1949 р. [6, с. 227–244].

Активна довголітня сконсолідована співпраця жіночих організацій українок Канади практично заперечує тезу про нездатність українців до єднання та узгоджених дій. Більше шістдесят п'яти років існування та корисної праці доводять зворотнє. Не можна не погодитись із твердженням, що саме жінки – громадські діячки КУК «... зуміли поставити громадське добро вище свого особистого» [5, с. 5].

Водночас діяльність громадських організацій українського жіноцтва за кордоном піднімає чимало теоретичних питань для їх дослідників. Зокрема, чи здатні ці союзи сформувати власну емансипаційну ідеологію, яка б дозволила говорити про український різновид фемінізму як світового цивілізаційного феномену і таким чином перевести жіночий український рух представників діаспори із так званого «практичного фемінізму» у повноцінне ідейно-теоретичне та практичне річище світового фемінізму? Чи не прийшов час в сучасних конкретних соціальних та політичних умовах, коли вже існує українська самостійна держава, розвести завдання українського жіноцтва в емансипаційному плані та українську національну справу?

Проте, що це є чималою проблемою для українських жіночих організацій у всьому цивілізованому світі, а не лише у Канаді, свідчить той факт, що найвидатніші його представниці, яких сьогодні зараховують саме до феміністичного руху, активно заперечували таку ідентифікацію їх особи. Чи не найяскравішим прикладом у цьому плані є Софія Русова. Беручи активну участь у емансипаційному процесі першої половини ХХ ст., все ж у своїх щоденниках вона постійно наголошувала, що її помилково зараховують до феміністок [3].

Можливо, «осучаснення» діяльності громадських жіночих організацій Канади частково вирішить і питання припливу молодих сил у подібні спілки. Потреба у цьому відчувається нагальна. Недаремно в ювілейному виданні «Двадцять п'ять років спільної праці. – Комітет Українок Канади» звучить звертання саме до молодих українців зарубіжжя: «Їхні батьки причинилися до культурного й економічного розвитку Канади, здобули собі назву будівничих країни, тому нема потреби соромитись свого походження, навпаки – повинні бути горді та продовжувати плекати українську традицію, мову, пісню, звичаї» [5, с. 5–6].

Звичайно, у таких складних життєвих ситуаціях, в яких опинялось у різні роки українське жіноцтво діаспори, з тим різноманіттям життєвого досвіду та індивідуальної світоглядної настанови, з яким приходили ці жінки у спільну працю в жіночих громадських об'єднаннях, не могло не виникати проблем, пов'язаних, зокрема, і з так званим «людським фактором», а не лише з реальною об'єктивною ситуацією, у якій доводилось працювати. А про те, що життя на еміграції було надзвичайно важким і ситуація в емігрантських колах дуже складною, свідчать чимало залишених записів, подібних до такого: «Не було ладу й у внутрішньому житті еміграції. Люди, відірвані від здорової, добровільної праці на рідному ґрунті, озлоблювались на свою долю й на все оточення, дихали зневірою й недовір'ям один до одного, і ніхто не був певний, що завтра його не приголомшать якоюсь образою, неправдою, підозрінням... Громадські установи також потрохи ліквідувались... Товариське й особисте життя почало занепадати. Жилось без натхнення, без любови, ширилась деморалізація. Самогубства стали частим явищем. Від туберкульозу вмирало багато людей, осирочуючи дітей. В еміграційних злиднях відійшли на той світ такі українські діячі, як Чикаленко, Маршинський, Сидоренко, поет Драган та інші. Тяжко було їх ховати. А політичний обрій не світлішав. Еміграція стояла на трагічному розпутьті. Не мала вона ані спільної, ясної політичної думки, ані волі до спільного великого діла, на яке себе призначала» [7, с. 238].

Ці реалії варто мати на увазі, коли мова йде про оцінювання вагомості виконаної праці. Те, що попри тяжкі умови життя, ностальгію за втраченою Батьківщиною,

особистісні проблеми та незгоди в людей знаходились сили і бажання працювати заради спільного добра та утвердження українськості в чужому оточенні, заслуговує на шану та вдячність як земляків із України, так і українства в цілому.

Сьогодні Комітет українок Канади об'єднує чотири українські жіночі організації. Серед них – найстаріша православна громада – Союз українок Канади, а також – Ліга українських католицьких жінок Канади, Організація українок Канади та Ліга українок Канади. Комітет українок Канади має свої відділи в найбільших канадських містах, зокрема, один із найбільших та найактивніших – в Торонто. КУК робить величезний внесок у збереження української ідентичності на своїй/чужій землі. Готуються та проводяться свята на пошану пам'яті Лесі Українки та інших видатних українок.

Цікавим і оригінальним досвідом українки Канади можуть поділитися і з приводу проведення так званого «Свята Героїнь», присвяченого, наприклад, пам'яті Ольги Басараб і жінкам Української повстанської армії у 70-ту річницю створення УПА.

Українки Канади доклали і докладають сьогодні чимало зусиль, щоб ознайомити місцеве населення із багатою українською культурою, традиціями, побутом, віруваннями батьків. Готуються дійства на Різдвяні та Великодні свята, які дозволяють ознайомити місцеве населення з духовною спадщиною наших предків, зокрема, і тією, що вже склалася на канадській землі (адже українці досить масово з'явилися там у ХІХ ст.); з писанкарством та кулінарним мистецтвом українців.

Чимало зроблено для українського земляцтва на землях поселення саме завдяки благодійницькій діяльності, наприклад: благодійним ярмаркам, концертам тощо. Пані Анна Троян, одна з колишніх голів Торонтського відділу Комітету українок Канади у звітній доповіді зазначала, що варто й надалі працювати в любові і взаємній пошані на користь українського народу, Канади і для збереження саме української ідентичності в Канаді.

Солідаризації українців на чужині сприяє і уважне та шанобливе ставлення жіночих громадських організацій до своїх членів. Так, пані Дарії Темник, багаторічній активній діячці Ліги українських католицьких жінок Канади у 2012 р. виповнилось сто років, і Комітет українок Канади в Торонто щиро вітав її з цим непересічним ювілеєм, влаштувавши справжнє сімейне свято.

Цікавим є той факт, що у 2012 р. було обрано нову голову Комітету українок Канади, якою відповідно до статуту організації стала представниця Ліги українок Канади пані Наталка Попович. Це представниця вже нової генерації канадських українців. Вона закінчила в Україні два університети, зокрема Львівський національний університет імені Івана Франка (юридичний факультет). Наталка Попович, прибувши до Канади на постійне місце проживання, стала активним членом Ліги українок Канади та українського хору «Діброва». Вона є автором численних виступів у місцевій пресі, сценаріїв до свят, що проводять її товаришки. Наталка Попович написала також книгу під назвою «Доля» про нелегку долю української повоєнної еміграції та долю «членкині» Ліги українок Канади з Едмонтону Наталки Таланчук.

Не можна не погодитись із оцінкою Комітетом українок Канади власної діяльності: «Та все ж таки ми, українки Канади, радіємо, що ми ... ведемо нашу працю у взаємнім порозумінні одні з одними та спільно і з'єднано виступаємо як цілість і як жіноцтво одної нації в обороні та в загальних справах поневоленого українського народу» [5, с. 16]. Це було написано ще за часів колоніальної залежності України. Проте не зайве подібний «беззаперечний» патріотизм мати і в сучасній Україні.

Бібліографічні посилання

1. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України, 1884-1939 [Текст] / Марта Богачевська-Хомяк. – К. : Либідь, 1995. – 424 с.

2. Герус О. В. Консолідація української суспільності в Канаді [Текст] / О. В. Герус // Життєвий досвід українців у Канаді: рефлексії (УВАН у Канаді). – Вінніпег : Укр. Вільна Аккад. Наук, 1994. – С. 115–152.

3. Грабовська І. Софія Русова та жіночий рух (до питання про взаємозв'язок українського націоналізму та фемінізму) / Ірина Грабовська // Український вимір. Міжнар. зб. інформ., освіт., наук., метод. ст. і матеріалів з України та діаспори : у 3т. – Чернігів, 2010. –Т. 1. – С. 117–120.

4. Данилів В.-Ю. Солідарність і солідаризм [Текст] / Володимир-Юрій Данилів пер. ; з нім. І. Андрущенко, Д. Павлюк/. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2000. – 152 с.

5. Двадцять-п'ять років спільної праці. – Комітет українок Канади. – Вінніпег, Манітоба, 1971. – 104 с.

6. Ковель С. Пропамятна книга українського народного дому в Виннипегу. – Винніпег: Видано заходами і коштом Українського Народного Дому у Виннипегу / С. Ковель, Д. Дорошенко. – Вінніпег : Український Народний Дім, 1949. – 846 с.

7. Русова С. Мемуари. Щоденник / Софія Русова. – К. : Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

8. Середницька Т. Союз українок Канади. Відділ ім. Старицької-Черняхівської при громаді св. Андрія Первозванного, Торонто-Захід / Т. Середницька // Нарис історії Конгресу українців Канади в Торонті. – Торонто, 1991. – С. 433–435.

Грабовская И. М., Талько Т. М. Украинское женское движение в Канаде - пример консолидации украинства за пределами Родины.

Проанализирована деятельность неправительственных женских организаций Канады за семь десятилетий их истории на канадской земле. Опыт указанных общественных объединений оценивается как полезный для изучения и применения при становлении и функционировании гражданского общества в современной Украине. Отмечено, что сегодня гражданское общество превращается во влиятельный фактор жизни страны, от существования и функционирования которого зависят перспективы ее государственности и цивилизационной принадлежности.

Ключевые слова: женское движение, неправительственные женские организации, гражданское общество, цивилизационный выбор.

Grabovska I., Talko T. Ukrainian women's movement in Canada - an example of the consolidation of Ukrainians outside the country

The activity of non-governmental women's organizations in Canada for seven decades of their history on the Canadian land. Experience indicated associations assessed as useful for study and use in the formation and functioning of civil society in contemporary Ukraine. It is argued that civil society is now turning into a significant factor of the country, from the existence and operation of which depends on the state and prospects of its civilizational identity.

Civil society development in Ukraine, the mechanisms of its formation and functioning is perhaps the most urgent problem that continues its existence in Ukrainian statehood. The problem of civilizational choice of the country 's survival in today's complex stage of the crisis without exaggeration depends on making a compromise between the three main operating forces: government, opposition and civil society.

New powerful political factor in the life of modern Ukraine was just civil society that declared itself the right to own and resolve the fate of the Ukrainian state and its citizens. The process of transition from colonial status of the society with its geopolitical, geocultural, after all, the uncertainty of the new civilization as a society. While the final prediction for the future of Ukraine or the EU, or in the Customs Union can not give one. But, obviously, that resolved the issue without thought of civil society of the country did not succeed. Therefore, any experience of its formation and functioning in Ukraine is important. Last but not least is relevant to the NGOs Ukrainian diaspora, including the Canadian.

In contemporary Ukraine women associations have actively made themselves. It is worth exploring the NGO activities in Canada, where the organization had and have a significant impact on the lives of Ukrainian diaspora actively contributing to the preservation of Ukrainian identity, and a well-known general public of Canada thanks to their work. Arguably, among NGOs whose activities are an important contribution to the formation of a positive image of Ukrainians in the world, absolute attention deserves activities of women's organizations in Canada, united under the leadership of Ukrainian Canadian Committee. Activity of Ukrainian women on Canadian ground, conscious of their citizenship and commitment to Ukrainian case allows to qualify activities of women's organizations such as the women's movement.

Key words: women's movement, women's non-governmental organizations, civil society, civilizational choice .

Надійшла до редколегії: 01.03.2014